

kozik, hogy egy állandóan fejlődő tudományág mai állását rögzítse és azt a „vulgariser sans abaisser“ francia hagyományának megfelelően a nagyközönség számára hozzáférhetővé tegye.

Nagyjában kétfajta hormont különböztethetünk meg; olyat, ami az élethez feltétlenül szükséges (ennek típusa pl. a mellékvesekéreg hormonja) és olyat, ami az élethez bár nem feltétlen szükséges, a hiánya mégis súlyosan befolyásolja az egyén fejlődését és szellemi életét. Ilyen pl. a pajzsmirigy hormon. Az összes belső szekrécios mirigyek működése az agyfüggelék (hipofízis) ellenőrzése alatt áll, melynek különleges szabályozó hormonok (az u. n. *stimulin*-ok) állnak e célból a rendelkezésére. Így pl. ha a vérben kevés a pajzsmirigyhormon, úgy a hipofízis reagál és egy különleges *thyreostimulin*-t bocsát a vérkeringésbe, mely a pajzsmirigy működésére serkenti. A hipofízis egyik francia orvosprofesszor (Noel *Fiessinger*) festői kifejezése szerint a „belső szekrécios mirigyek karmestere“. A *stimulin*ok fogalma ujkeletű, de máris felforgatta egy csomó betegség (Basedow kór) keletkezésére és gyógyítására vonatkozó fogalmainkat.

Hatalmas perspektíva áll a hormonkutatás előtt. A jövő — kétség-telenül — a kémiaé. 37 éve annak, hogy *Takamine* először állított elő szintetikus hormont (az adrenalint) s ma már hála, főleg *Butenandt* és *Ruzicka* kutatásainak, a szintetikus hormonok egész sorát tudjuk előállítani. Ennek a jelentősége főleg szociális. A biológiai uton nyert hormonok ugyanis igen drágák s így hozzáférhetetlenek a szegényebb betegek számára. Így pl. régóta tudjuk, hogy a mellékvesekéreg hormon hiánya halálos betegséget okoz, az illető hormonnal (kortin) azonban kezelhető. Ez a hormon viszont hozzáférhetetlenül drága. A modern hormonkutatás segített ezen a bajon. Egyrészt kimutatta, hogy egyszerű, könnyhasóiban gazdag és potassiumban szegény diéta sokban javítja e betegek állapotát, ugyanakkor *Kendall* kutatásai remélni engedik a szintetikus mellékvesehormon mielőbbi előállítását.

De ez még nem minden. Egyes újabb kutatások rámutatnak a női nemi hormon (follikulin) és a rákképződés közötti kapcsolatokra. Lehetséges, hogy a rákprobléma kulcsát is végeredményben a hormonkutatás szolgáltatja. El lehet mondani, hogy a mai orvostudománynak alig van olyan része, mely egy vagy más szempontból ne érintkezne a hormonkutatással. Ezenkívül a hormonok kérdése érinti a karakterológiát, lélektant és filozófiát is. Kár, hogy dr. Rivoire, aki gyakorló orvos s így nincs sok érzéke a filozófiai kérdésfeltevések iránt, nem szentel helyet e problémáknak. Könyve azonban így is érdekes, mert lehetővé teszi a laikus behatolását olyan kérdéskomplexumba, mely tudományos szempontokon túlmenően ugyszólván személyes ügye mindannyiunknak. Ma már egyre nagyobb tért hódít a felismerés, hogy jellemünk kialakulása, az életben való sikerünk és még sok más dolog függ a szervezet e rejtélyes kémiai műhelyeitől. Egy másik ismert francia endokrinológus dr. Leopold *Levy* találóan jegyezte meg: „Valamennyien azzá leszünk, amivé hormonjaink tesznek bennünket.“ (*Geröly Kálmán*)

FANNINA W. HALLE: FRAUEN DES OSTENS. (Europa-Verlag, Zürich 1938)

Valamikor a Nyugat vonzotta a szellemiekre szomjazókat, ma Kelet felé áramlik a felfedezők és érdeklődők raja. Az író ebben az új könnvében igen becses anyaggal gyarapítja ismereteinket s könyvének különös értéket kölcsönöz az a körülmény, hogy évek során ismételtelen hosszabb ideig tartózkodott Kelet tájain, beszéli az orosz nyelvet s a források ismeretével dolgozta fel anyagát. Halle bejárta a Kau-

kázust, Középáziát, megfordult az Ural-Altaj, a Pamir tájain, s könyvében nemcsak a „helyszíni közvetítés“ eredeti ízét sikerült érzékeltetnie, hanem azon túl kiváló, kulturtörténeti alaposottsággal áttekinthető képet is ad Kelet nőkérdéséről. Kelet nőiről ír Halle, akik a cárizmus idején a patriárchális feudalizmus kötött rendjében éltek, s ahol a nő jogszerint a férfi tulajdona volt. A gyermekházasság intézménye jellemzi a társadalmi létnek ezt a fokát, a gyermeklányt eladják leendő férjének, mint munkaerőt, s a nő korlátlan kiszolgáltatottan teljesíti anyasági és igavonó szerepét. Nincsenek jogai, nem ember, csak szül és robotol, s mint áruval rendelkeznek vele, eladhatják, elúzhatják, stb. Halle megrendítő szavakkal esetelji a vátozáselőtti időket, az anya- és gyermekhalandóság képtelenül magas számait, az európai embernek elképzelhetetlen egészségügyi viszonyokat. A cárizmus bukása, s a kisérő változás itt is földrengést idézett elő. Kelet népei megmozdultak, Kelet nője belekerült a történelmi változás sodrába. Ezt a folyamatot esetelti 300 oldalon a közvetlen élményszerűség erejével, konkrét tényekkel. A változás itt is kimondotta a nő teljes egyenjogusítását gazdasági, politikai, társadalmi vonatkozásban, viszont ennek érvényt is kellett szerezni! Mert nemcsak az „uralkodó“ férfi, hanem az uralt nő megszokásai és neveltsége, vallási és társadalmi rögzítései is beleütköztek az egyenjogusítás megvalósításába. Nagy ellenállásokat kellett leküzdeni, hogy a jog valósággá váljék. S itt indult meg az a nagyszerű nevelő munka Kelet asszonyainak emberfokra emelése érdekében, amelyről a könyv megragadóan tudósít. Mennyi ötlettel, tapintattal, furfanggal és szívóssággal valósult ez meg! Női klubok, sajátos női kereskedések nyitlak mindenütt Keleten, ahol a tanító, nevelő, felvilágosító munka megannyi változata alakította a nő öntudatát és magatartását. Az élet elemi ismereteire tanították őket, a legegyszerűbb emberi, egészségügyi eljárásokra, a mosdás, testápolás, a szappan elemi civilizációjára. A háztartás, a táplálkozás észszerű rendjére, gyermekápolásra, majd a betűvetésre. A nomadizáló középázsiai népeknél az u. n. *kulturjurták* intézménye divó; a szabadban felütött sátrakban sereglenek össze az emberek, s az uttörők vándorolva közvetítik az ismereteket. A felvilágosítás itt sem ment végbe harcok és ellenállások nélkül. Mártirjai voltak, maguk a felszabadulást áhító nők, s nem kevésbé az uttörők sorából. De ma, mondja Halle, többé nem kétséges, hogy a munka sikerült. Kelet asszonya levetette magáról a Parandsha-t, azt a zsákszerű fátyolt, melyet szüntelen viselt, s amely elfedte előle a napot. Szimbólikus tett volt, mikor Tifliszben nők ezrei égették el máglyán a mult embertelenségét jelképező fátylakat. A tundrák és steppék népe felébredt, s az előbb állati sorsban tengődő nő emberlétre eszmélt. Nincs többé gyermekházasság, a nő szabadon választja meg társát, válási jog illeti meg, s minden érvényesülési lehetőség rendelkezésére áll, akár csak a férfinak. Szerke a Kaukázusban, Közép- és Északázsiában, a Sarkvidéktől kezdve le az Araratig mindenütt iskolák, kórházak, színházak, mozik nyitlak, kolchozok és ipari telepek s az előbb még lenyügözött nő kezdeményezően veszi ki részét a társadalmi munka minden ágában. Ahol ezelőtt száz százalékos analfabetizmus volt, ma szinte teljességében eltűnt, közel 70 nép volt híján az abc-nek, amelyet lelkes, becsvágyó szakemberek számukra megalkottak. Taszkendben pl. írja Halle, a benszülötteknek egyetlen iskolájuk sem volt, ma saját nyelvükön, nemzeti színházukban, a Hamletet játszák... Kelet asszonyainak külön egyetemét állítottak fel Moszkvában, ahol a tundrák, a steppék, a sarkvidék s a megközelíthetetlen Kaukázus gyermekeiből mérnökök, peda-

gógusok, orvosnők lesznek. „Nemcsak sok ezer kilométer messziről utaznak ide, (Moszkvába), ez az utazás egyuttal sok évezredet áthatal a kőkorszakból a XX. századba!“ S a nő, aki évezred óta szellemi és lelki tunyaságra volt ítélve, most, ébredése napján, rohamos ütemben, felnyilt energiákkal egyenliti ki hosszú tespedését. Szerző a személyesen megismert életsorsok dús ábrázolásával győz meg róla, miként lettek a lefátyolozott igavonó-nőkből repülőnők, színésznők, orvosnők, kolchozok, gyárak munkásai és vezetői. A kolchozokban vezető szerepet játszanak, Georgiában a gyári munkások 43, Örményországban pedig 52 százalékát teszik. A Távols-Keleten, az „1001 éjszaka meséi“ után az „1002. éjszaka valóságának csodája“ következett el, az emberrévalás, az öntudatraébredés boldogító valósága — írja F. H. És éppen ez, elsősorban a változás embertörténeti jelentősége az, amit a könyv megjelenit. Ez a mű soha többé a történelem menetéből ki nem törölhető — fűzi hozzá. A folyamat még nem zárult le, de a történelem kerékét többé nem lehet visszafordítani. A történelemnélküliség káoszából Kelet asszonya embertudatra s kultúrlétre fejlődött.

(Neufeld Béla)

HERBERT MELZIG: KEMAL ATATÜRK. (Societäts Verlag, Frankfurt, 1938)

A török diktátor, Kemal Atatürk Európában kevésbé ismert, mint európai kollegái, életéről, fejlődéséről azután így még kiszinezettebb képek vannak forgalomban, mint amilyenek a nagy európai vezérek életutjáról. A valóság ezzel szemben az, hogy Kemal Atatürk, aki a közelkelet egyik legendája ma, nagyobb nehézségeket győzött le pályáján, mint amennyit Európában feltételeznek róla. Eltekintve a politikai akadályoktól, felvette a harcot az ozmán birodalom vallási hagyományaival s a birodalom középkorisan gondolkodó embereivel. A több helyen korántsem objektív szerző érdeme, hogy nem a török diktátor emelkedésének romantikus ábrázolására törekszik, hanem megadja azt a tárgyi keretet, amelyben ez a felemelkedés megtörténhetett. Ugyanakkor ismerteti a politikai és diplomáciai összefüggéseket, úgy hogy a könyv az Uj Törökország kialakulását illetőleg is tájékoztat. (v.)

ZEITSCHRIFT FÜR FREIE DEUTSCHE FORSCHUNG.

(Science et Litterature. Paris, 1938.)

A külföldre szorított német szellemi életnek eddig nem volt kimondottan tudományos folyóirata. A pár színvonalas irodalmi és világnézeti folyóirat (*Mass und Wert, Das Wort*) mellett úgyszólván csak a Prof. *Horckheimer* szerkesztésében megjelenő *Zeitschrift für Sozialforschung*-ot említhetjük meg; ez is háromnyelvű folyóirat, mely így csak részben német s aránylag magas ára miatt csak szűkebb köröket érint. Ezen a hiányon igyekszik segíteni a párizsi német szabadegyetem kiadásában megjelenő *Zeitschrift für freie deutsche Forschung*, melynek első száma most hagyta el a sajtót.

A folyóirat első cikkét — stilszerűen — a külföldön élő legnagyobb német tudós, Albert *Einstein* írta *Physik und Realität* címmel. Alfred *Stern* a Heisenberg-féle elvről (Unbestimmtheitsrelation) közöl érdekes fejtegetéseket, élesen szembehelyezkedve azokkal, akik — mint pl. *Pascal Jordan* — ezt a fizikai elvet egy lélektani indeterminizmus alátámasztására szeretnék felhasználni. Prof. *Siegfried Marck Zur Philosophie des Nationalsozialismus* címen értekezik; szerinte megokolatlanul tekintik Fichtét és Hegelt a mai német rendszer szellemi elődeinek, bár kétségtelen, hogy a fichtei „geschlossener Handelsstaat“ gondolata, va-